

**НАРОДНІ ПІСНІ
У ЗБИРАЦЬКІЙ
ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ
ГРИГОРІЯ ДЕМ'ЯНА**

Галина КОВАЛЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2998-2357>

кандидат філологічних наук, старша наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ фольклористики,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: galyna.kov@gmail.com

Вперше зроблено реєстр записів народних пісень, наукових праць Г. Дем'яна. Тема дослідження *актуальна*, бо пріоритетним для з'ясування багатьох питань наукового аналізу став фактографічний матеріал, особливо ж у функціонуванні та простежуванні процесу фольклоризації. *Мета статті*: представити пісенний фольклор у записах Г. Дем'яна, зосередити увагу на термінології, жанрово-тематичній класифікації. *Об'єктом та джерельною базою дослідження* є народні пісні, які зафіксував вчений у різні роки.

Як історика Г. Дем'яна цікавили пісні відповідної тематики, зокрема про О. Довбуша, вбивство царя Костянтина, про Першу світову війну. Із великого масиву фольклорних матеріалів лише незначна кількість творів була опублікована. Майже третину збірника «З гір Карпатських», 1981 р., становлять його записи (63 позиції). Відзначено у фольклористичних зацікавленнях збирача дитячу тематику. Він один з перших у новітній історії України порушив питання відображення подій Карпатської України 1938—1939 рр. у фольклорі, оскільки до цього часу неможливо було робити з політичних мотивів. Він також активно записував стрілецькі пісні, які зберігаються в архіві Інституту народознавства НАН України. Фіксації датуються 1977 — початком 1990-х років. І найвагоміша сторінка у творчості дослідника — це повстанський фольклор, який розкриває важливі теми творення державності, відтворює картини військового побуту, подвигів та жертвності українських патріотів. Фольклористичні студії повстанських пісень Г. Дем'яна — це певна науково-теоретична система, що дає базу для дослідників соціально-політичної думки.

Ключові слова: народні пісні, стрілецькі пісні, повстанські пісні, мотиви, жанри.

Halyna KOVAL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2998-2357>

Candidate of Philological Sciences (PhD),
Senior Researcher at Folklore Department
at the Ethnology Institute
of the National Academy of Sciences of Ukraine
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: galyna.kov@gmail.com

**FOLK SONGS IN THE COLLECTIVE
AND RESEARCH ACTIVITIES
OF HRYHORII DEMIAN**

In the article, the register of folk songs records and scientific works of H. Demian is made for the first time. The principles of the scientist regarding the observance of criteria of recording and publications are revealed. *The research topic is relevant* because of the factual material, especially in the functioning and traceability of the folklorization process, has become a priority for clarifying many questions of scientific analysis.

The purpose of the article is to present the song folklore in H. Demian's recordings, to focus on terminology, genre-thematic classification. The object and source base of the study are folk songs recorded by the scientist in different years. As the historian, H. Demian was interested in songs of relevant topics, in particular, about O. Dovbush, about the assassination of tsar Kostiantyn, and about the First World War. Only a small number of works were published from the large array of folklore materials. Almost one third of the collection «From the Carpathian Mountains», which appeared in 1981, is recorded by him (63 items). The collector's folklore interests included the children's themes. They has been published in a volume «Children's Folklore: Lullabies and Nursery Rhymes».

Folklore studies take an important part in H. Demian's scientific activity. He is one of the first in the recent history of Ukraine to raise the issue of reflecting the events of the Carpathian Ukraine in 1938—1939 in folklore, since up until then it was impossible to do so for political reasons. He also actively recorded the songs of the riflemen, which are stored in the archive of the Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine. The fixations date from 1977 to the early 1990s.

The most important part in the work of the researcher was the insurgent folklore, which reveals important themes of the creation of statehood, reproduces pictures of military life, feats, and victimhood of Ukrainian patriots. H. Demian professionally researched the theoretical problems associated with the historical basis of insurgent song folklore. Folklore studies of the insurgent songs by H. Demian are a certain scientific-theoretical system that provides a basis for researchers of socio-political thought.

Keywords: folk songs, songs of the riflemen, insurgent songs, motives, genres.

Вступ. Вивчаючи постать Григорія Дем'яна, постало питання, чому ж професійний історик не займався суто суспільно-політичними проблемами у радянські часи. На них згодом неодноразово відповідав сам Г. Дем'ян: оскільки він не хотів неправдиво висвітлювати історію, то змушений був звертатися до записування фольклору, адже це величезний націєтворчий масив, де не треба було якось «кривити душею». Тому в часи найбільших гонінь та переслідувань йому довелося зібрати дорогоцінні народні скарби. І почав цей процес з рідної Бойківщини.

Мета статті: представити пісенний фольклор у записах Г. Дем'яна, зосередити увагу на термінології, жанрово-тематичній класифікації. *Об'єктом та джерельною базою дослідження є народні пісні, які зафіксував вчений у різні роки.*

Основна частина. У червні-липні 1977 року Г. Дем'ян відвідав з метою фіксації пісень такі села на Сколівщині: Верхню Рожанку, Волосянку, Головецько (в тому числі й Пшанець), Лавочне, Либихору, Нижню Рожанку, Славсько, Тухлю, Тухольку, Хащованю, Хітар, Ялинкувате. Він побував і в Красному Турківського району Львівської області. Тоді записав понад чотириста пісень, які згодом уклав у машинописний збірник «Народні пісні з Бойківщини» [1]. Послідовність подачі творів у ньому така, як і на магнітофонних стрічках, але для зручності користування зібраним матеріалом наприкінці машинопису подано алфавітний покажчик усіх пісень. Проте там немає жанрово-тематичної класифікації чи покажчика, бо збирач не готував його для друку. При підготовці рукопису максимально збережено специфіку мови виконавців. Важливо підкреслити, що до цього зібрання додано географічний та іменний покажчик, де зазначено назву села, прізвище, ім'я, по-батькові та рік народження виконавця, а також указано номери виконаних пісень. Для прикладу:

Волосянка Павлюк Параска Андріївна 221, 223, 224, 225, 226.

Зібраний матеріал показав, що за жанровим складом пісні різноманітні. З обрядової поезії превалюють колядки та щедрівки: «Із-за гори, з-за високої» (вівчареві, № 350, арк. 313—314), «А в чистім поли павоньки ходят» (дівчині, № 351, арк. 314—315), «З-під гір, з-під долин туман устає» (парубкові, № 352, арк. 316—317).

Як історика Г. Дем'яна цікавили пісні відповідної тематики, зокрема про О. Довбуша («Ой попід гай зелененький», № 62, арк. 60), про вбивство царя Костянтина («В сімдесят семім році сталася новина», № 65, арк. 63), про Першу світову війну («Рік штинадцятий сумний настав», № 291, арк. 264). У збірнику велика кількість балад як про кохання, дошлюбні взаємини, так і про родинні стосунки («Була в Даня найкраща жона», № 46, арк. 38—39, «Ой узав си Гребенюшок та й два братці рідні», № 84, арк. 78—79; «Пані пана й у далеку дорогу виправляла», № 257, арк. 236—237).

Дуже широко представлена родинно-побутова тематика — пісні про кохання, сімейне життя та вдовину долю («Сама я ружу поливала», № 13, арк. 16; «Пішов шинкар молодийкий на йинчий шиньк пити», № 147, арк. 137; «Я з тобою, Йванку, не нажила-ся», № 170, арк. 156). Серед соціально-побутових пісень істотну частку займають козацькі, жовнірські, солдатські, а також бурлацькі, наймитські та заробітчанські. Чимало є жартівливих пісень та коломиїок. Не залишились поза увагою Г. Дем'яна пісні літературного походження — на слова С. Руданського, М. Устияновича, І. Франка та інші.

У липні — серпні 1979 року Г. Дем'ян очолив фольклорно-етнографічну експедицію у зону спорудження Стрийського водосховища, де мали звести потужну гідроелектростанцію. Перед тим передбачалося затопити села Довге, Рибник та Новий Кропивник Дрогобицького району Львівської області. Учасниками експедиції, крім керівника, були Василь та Ганна Соколи, Михайло Глушко та Степанія Швед. Мета експедиції — записати на магнітну стрічку народні пісні, легенди, перекази, різні етнографічні матеріали. Г. Дем'ян найпильнішу увагу зосередив на фіксації фольклору, зібравши там 378 творів, включаючи різні варіанти. Збирач помістив їх у третьому томі «Бойківщини», який зберігається у фонді Г. Дем'яна (№ 207) [2].

Аналіз матеріалів засвідчив, що тут представлено різножанрові пісні, зокрема колядки і щедрівки («Посходімося та порадьмося» № 7, арк. 7—9; «Ци дома, дома господаренько», № 4, арк. 9—10; «Весела подія — народився Месія», № 158, арк. 151—152). Є кілька гаївок — «Там на горі корито», № 39, арк. 46—47; «Гей, там на горі плужечок», № 86, арк. 92—93. Фольклорист зафіксував раритетні пас-

туші ладанки («Ой святий Юрій», № 140, арк. 142; «Повна Красечка, повна», № 222, арк. 218); представив цикл обжинкових пісень. Баладні теми простежуються у пісні про Довбуша («Ой погід гай зелененький», № 11, арк. 16—17), про отруєння милого («Ой у місті на риночку сталася новина», № 18, арк. 22—23), мати отруєє дочку і сина («Просив ня Дрімайло», № 211, арк. 203—204).

У зібранні чимало родинно-побутових пісень, насамперед про кохання («Тече річка невеличка», № 210, арк. 207—208; «Там на вгороді червона ружа», № 278, арк. 263—264; «Вманув, вманув мій милий», № 305, арк. 296). Окремі пісні стосуються дочки-одиначки, лихої свекрухи, лихої долі тощо. Із соціально-побутової лірики виявлено козацькі, жовнірські та солдатські пісні («Козаки степом женуться», № 9, арк. 14—15; «Слухайте, гори, та й ти, Кавказ», № 53, арк. 57—58). Є також добірка різнотематичних коломийок. Не залишив поза увагою Г. Дем'ян пісень літературного походження: «Ой не п'ються пива-меди» (Т. Шевченко, № 69, арк. 73—74), «Ой жалю мій, жалю» (І. Франко, № 187, арк. 188—189); «На березі крутому рибалонька сидів» (Я. Жарко, № 284, арк. 275—276).

Цим томом пісенних матеріалів Г. Дем'ян засвідчив велику народнопоетичну традицію сіл, які мали опинитися під водою, однаке історія розпорядилася так, що цього не сталося, лише відбулася часткова руйнація сіл, у тому числі й духовна. Зараз села відновлюються.

Із багатого на той час фольклорного зібрання лише незначна кількість творів була опублікована. Найбільше пощастило епічним жанрам, передусім баладам. Майже третину збірника «З гір Карпатських», який побачив світ у 1981 році [3], становлять записи Г. Дем'яна (63 позиції). Історичні балади представляють мотиви: «сестра прощається з братом» («Старша сестра брата мала», № 9), «кінь — вісник смерті» («Ой три літа й три неділі», № 19, «Під Каменем, Під Подольським», № 24), «брат продає сестру турчинові» («Мала вдова двоє дітей», № 27). Більша частина балад стосується родинного життя. Є в записах класична балада про метаморфозу — перетворення невістки в тополю («Оженила мати сина, привів її невістку», № 94), про те, що мати не дозволяє синові брати вдову («Брала вдова льон

дрібненький», № 112). Тему кохання репрезентують балади про трійзілля («Ой червоно сонце сходить, червоно заходить», № 180), загибель дівчини, яка не дочекалася милого з війська («Ой дубе мій, дубе, дубе кучерявий», № 186). Із соціально-побутових балад треба відзначити такі тематичні цикли: «каліцтво і смерть на заробітках» («Прийшла весна, грошей нема, треба веснувати», № 314), «трагічна доля емігранта» («Були у нас колись воли та й тато продали», № 320). Трохи згодом деякі з цих творів публікувалися у багатотомному академічному зібранні — «Балади: Кохання та дошлюбні взаємини» [4, с. 230—231; 250—251] і «Балади: Родинно-побутові стосунки» [5, с. 389—390].

Упорядник збірника «З гір Карпатських» С. Мишанич зарахував до числа яскравих носіїв пісенної епіки старшого покоління Параску Павлюк з Волосянки [3, с. 422]. Її талант відкрив саме Г. Дем'ян. Про це згодом згадував її син, а нині академік, С. Павлюк: «Дізнався про цей дар унікальний збирач фольклору, винятковий учений-фольклорист, учитель історії, блискучий сівач патріотичних зерен у дитячих душах (лишень подумати, що це у радянський час!?), мій Учитель Григорій Дем'ян, він напросився записати усе це фольклорне багатство. Не один день проведе Вчитель у Волосянці з моєю Матусею, записуючи, щоб не втратилась жодна коломийка чи хоч якийсь епізод величного опору народу» [6, с. 14]. Все це «фольклорне багатство» із зібрання Г. Дем'яна було видано у персональному збірнику «Народні пісні з голосу Параски Павлюк». Найбільше його записів балад — «Там за лугом, під дубиною», «Умираю, мамко, через марне літо», «Умер отець, мати, лишилися діти», «Старша сестра брата мала» та багато інших. Тут же поміщено добірку коломийок від співачки. Трохи згодом було виявлено фіксації коломийок Г. Дем'яна від тієї ж виконавиці у збірнику «Волосянка у фольклорі та говірці». Унікальність полягає в тому, що майже 150 коломийок мають топонімічну прив'язку [7, с. 26—38].

Окремо треба відзначити у фольклористичних зацікавленнях збирача дитячу тематику. Звісна річ, вона не могла пройти повз його увагу, оскільки він тривалий час працював з дітьми і для дітей. Зі значного згромадженого масиву опубліковано невелику частину у збірнику «Дитячий фольклор: Колискові пісні та забавлянки» [8, с. 470]. Серед колискових

виділяються «Ай цю, люлю, колишу тя», № 132; «Я повішу колисочку та й на ябліночку», № 179; «Спи, дитинко, в колисочці та й велика рости», № 185; «А-а, а-а, котки два», № 611 та інші. Представлено також певну кількість забавлянок. В іншому томі «Дитячі пісні та речетативи» [10] оприявлено раритетні пастуші пісні, які діти виконували на Зелених святах (Святу неділю) при першому вигоні худоби на пасовища, а також низку дитячих колядок і щедрівок тощо.

У своїй фольклорній практиці Г. Дем'ян приділяв увагу весняно-літній поезії бойків [10]. Теренові дослідження дали йому підстави зробити висновок, що весняно-літні обряди та пісні збереглися тут фрагментарно та й то у низинних районах. Із веснянок виявлено «Там на горі корито», арк. 3; «Чорнушко-душко», арк. 8; «В нашій селі на горбочку», арк. 29. На території Бойківщини, за спостереженнями збирача, побутували оригінальні жанри — ладканки для корів, овець і навіть до зелені (зелених гілок листя дерев, якими маїли будинки): «Пасла коровиця, пасла», арк. 52, «Йа в неділеньку рано» арк. 53, «На Святу неділеньку», арк. 54.

Фольклорист активно записував стрілецькі пісні, які зберігаються в архіві Інституту народознавства НАН України [11]. Фіксації датуються 1977 — початком 1990-х років. Географія різноманітна — села Спас Горішній Косівського району Івано-Франківської області, Ваньовичі Самбірського району Львівської області, Ясениця Сільна Дрогобицького району Львівської області, Ялинкувате Сколівського району Львівської області, Нижня Рожанка Сколівського району Львівської області. Варто зазначити, що тут введені записи із сіл Чугуївка Приморського краю Російської Федерації («Їхав козак на війноньку», арк. 28, Лази Хабаровського краю («Їхав козак на війноньку», арк. 29). Важливо, що Г. Дем'ян подавав варіанти текстів. Так, до пісні «Їхав козак на війноньку» залучив кілька варіантів, один з яких різниться персонажем: козак — стрілець (арк. 30, 31). Окремі народні пісні авторського походження: «Маєва нічка» — Л. Лепкий (арк. 36); «В горах грім гуде» — О. Маковей (арк. 1, 2, 3); «Як з Бережан до кадри» — Р. Купчинський; «Ой зацвила черемшина» — К. Трільовський (арк. 40). Основні мотиви пісень — стрілецьке військо, стрілець іде на війну: «Їхав стрілець на війноньку», арк. 31,

«Йде Січове військо», арк. 33, «Йшли стрільці до бою», арк. 34, «Гей там на горі Січ іде», арк. 8; прощання стрільця з дівчиною «Подай, дівчино, руку на прощання», арк. 46, «Прощай, дівчино, прощай миленька», арк. 48; загибель воїна: «Заквітчали дівчатонька Хлопцеві могилу, Замість мали заквітчати любую милу», арк. 16. Цікавий запис Г. Дем'ян здійснив у с. Конюхові, що на Львівщині: «Засумуй, трембіто, Та по всьому світу, Що зів'яло галичанам Сорок тисяч світу» (арк. 20). У коментарях до пісні він зазначив, що це пісня про битву на горі Макивці.

У 1992 році Г. Дем'ян опублікував добірку «Двадцять п'ять повстанських пісень» [12, с. 10—42]. Це фіксації з Києва, Львова, Рави-Руської, Славська, Нижнього і Верхнього Синьовидного, що на Сколівщині. Календарно-обрядові пісні репрезентують колядки «Нова радість стала, як УПА повстала», «Дивная новина, що нині за днина», гаївка «Браття-сестро, кругом станьмо». Перші дві створені на Засянні. Гаївка вказує на причини і передумови виникнення повстанського руху.

До історичних маршів та пісень належать твори про повстанських командирів Бея — Василя Ужевича («В неділю рано в Бережниці»), Бистрого — Петра Хамчука («Нестримним потоком чота за чотою»), Ема — Дмитра Пелина («В Кам'яниці-Перятин»), Тополю — Богдана Никорчука («Гаїк зелененький»).

Багато пісень зберегли для історії правдиву інформацію про загибель повстанців. Часто згадуються імена і псевда підпільників:

Один був друг Карий, другий Морозенко,

Третій стрілець славний — це був Крамаренко.

(«У четвер сполудні вітрець повіває»).

На прикладах пісень «Нас питають, якого ми роду», «Ми — повстанці, лицарі України», «Вже вечір вечеріє» та інших легко відчувати той настрій, який панував у середовищі сотень тисяч українців. У них неспростовне свідчення одностайності, монолітності духовного зв'язку повстанців з рідною нацією. Є також народний твір про заповнення криниць тілами закатованих українців («На Спаса сполудня»), що відбито не лише у пісні, а про це свідчать документальні дані. Фольклорні тексти у власних записах фольклорист використовував як багатий ілюстративний матеріал, публікуючи їх у численних статтях, мо-

нографічних дослідженнях. Г. Дем'ян вірив, що повстанська пісня як образно-поетична державницька думка української нації, подібно до козацького епосу, житиме вічно. Вона прискорить процес духовного очищення всього нашого народу, заохотить кожного працювати для зміцнення державної самостійності України з такою ж самовідданістю, як її виборювали повстанці 1940—1950-х років, що стали безсмертними героями цих пісень.

Ще в 1946 році, ризикуючи свободою, Г. Дем'ян записав у рідному селі Грабовець історичну пісню «Гей-гу, гей-га, таке то в нас життя», у якій ідеться про готовність свідомих молодих українців піднятися зі зброєю в руках на боротьбу з ворогом, бо ж «Бандера поведе нас». Треба було мати сміливість, щоб ще в 1977 році у Славську записати пісню «Здригнулися гори, забриніли ріки», у якій згадуються «воїни Бандери» — місцеві герої з псевдами «Богдан», «Рожан», «Вуйко», «Бержава», які загинули у Верхній Рожанці на Сколівщині. Тоді ж зафіксував збирач пісню «Попід Бескід зелененький» — про «Перебийноса», відомого військово-політичного діяча ОУН. Як уродженця Грабівця, що під Маківкою, Г. Дем'яна цікавила коломийкова традиція, яка зберегла історію про героїську славу Українських січових стрільців. Вона вилася у кілька циклів під загальною назвою «Пам'ятає Маківочка, згадує Кичера».

Під час обстеження фольклорної традиції села Нагуєвичі в 1983 році, яке дало українській громадськості великого сина, світоча рідної культури, геніального Івана Франка, Г. Дем'ян записав великий масив творів. З цього репертуару вдалося опублікувати лише частину, яка увійшла до збірника «Народні пісні з батьківщини Івана Франка», що з'явився у світ 2003 року [13]. Чільне місце у цьому зібранні посіли пісні обрядового циклу. З давніх колядок та щедрівок, присвячених господареві та його родині, подано «На Святий вечір, на вечеронько», «По загуменю, поза зеленою». Як свідчать фіксації збирача, більше збережені колядки християнсько-релігійного змісту — «В місті Вефлеємі сталася новина», «Ой дивна, дивна наша родина», «Ой летіла зазуленька».

Із старих традиційних творів весняного циклу добре утрималися гаївки. Вони представлені багатьма записами Г. Дем'яна. Варто назвати ті, у яких іміту-

ється процес завивання огірків («Мої милі огірочки, в'яжіться»), чи ті, де проглядаються зооморфні мотиви («Зайчику, зайчику, ти, воробчику»). Лейтмотив інших творів — зустрічі молодих людей, мрії про майбутнє одруження, вибір пари («Ой ти, Настюнебого, небого», «Ой ялова дощечка, дощечка»).

У поле зору Г. Дем'яна потрапили рідкісні пастуші обрядові пісні — «Красна Лисуне, красна», «Наше Красуне, наше». Між іншим, до того часу на цих теренах подібні пісні ніхто з фольклористів не фіксував. Він досить добре представив і обжинкові пісні («Ідіть, дівки, по калину», «Місече-рогаченьку», «Дожели-смо зарана»).

З родинно-обрядових пісень Г. Дем'ян записав доволі повний цикл весільних ладканок («Ой сходить соненько, сіяє», «Беріт си капустище», «Ой уже вечір вечеріє»). Уперше там зафіксував збирач голосіння: дочка голосить за батьком («Татуньчику мій ріднесенький»), сестра за сестрою («Сестричко моя ріднесенька»). Виявлено окремі похоронні пісні, у яких домінуючою темою є прощання з померлим («Ще нині лежу на катафельку», «Твій темний гріб уже видніє»).

Серед ліро-епічних жанрів у записах Г. Дем'яна з Франкового села істотно місце посідають балади про кохання та дошлюбні взаємини, родинне життя та історичного плану. Це про чарування та отруєння («Орав козак при зеленім лузі»), про зраду в коханні («Ой ходила Ганусуня по лузі»). У деяких з них замальовується тема наглої смерті дружини, вбивства за намовою («Ой поїхав козаченько та й на польоване»). Історичні балади представлені кількома сюжетами: 1) теща у полоні зятя-турка, брат-турчин упізнає сестру, уникнувши гріха («Ходить турчин по риночку»); 2) смерть карпатського опришка О. Довбуша («Ой по під гай зелененький»). Жанр історичних пісень репрезентують пісні про Байду та козака Торбу.

Важливе місце у збирацькому доробку Г. Дем'яна із Нагуєвич посідають соціально-побутові пісні — козацькі, чумацькі, заробітчанські та емігрантські («Їхав козак на війноньку», «Ой у поли жито копи-тами збито», «Як ми прийшла карта вандрувати», «Пливе качур по Дунаю»). У цій ліриці відобразилися думки, почуття, настрої народу, викликані подіями чи обставинами суспільного життя, боротьбою проти іноземних загарбників тощо.

Здійснюючи теренові фольклорні записи багато років, Г. Дем'ян у 1989 році вирішив укласти з кращих зразків збірник «Народні пісні з Бойківщини» [14]. Туди увійшли в основному його фіксації 1977—1982-х років, а також окремі записи інших збирачів — В. Сокола, М. Глушка, С. Швед. 19 березня 1989 року він звернувся із заявою до головного редактора видавництва «Каменярь» Катерини Зозуляк з проханням прийняти до опрацювання машинописний варіант збірника, зауваживши при цьому, що повністю рукопис, науковий апарат, ноти, а також вступну статтю «подамо до видавництва в грудні 1989 року». Все залежне від нього було зроблено, однак вступної статті, яку мав написати Р. Кирчів, та нот у транскрибуванні М. Мишанича так і не було виконано, і цей намір залишився нереалізованим. Один із екземплярів, набраних на друкарській машинці словесних текстів, залишився в домашньому архіві Г. Дем'яна.

На той час це було досить обширне зібрання пісень з Бойківщини, головним чином центральної. Звісно, що там не було національно-патріотичних творів, які висвітлювали б визвольні змагання у ХХ столітті. Г. Дем'ян досить чітко класифікував представлений матеріал: обрядові пісні — пастуші ладканки «Вийся віночку, гладко», «Мене мамка будила»; обжинкові ладканки «Заgone, загоночку», «Ой жали бо ми, жали»; ладканки при гуртовому чищенні капусти «Ой треба ся запитати»; «Ой зелена капуста, зелена». Далі упорядник виокремив підрозділ колядок і щедрівок («Ой сивая тая зозуленька»; «Посходімося, милое братя», «Серед Дунаю білий камінь» та інші). Сюди додав фольклорист гаївки, які зрідка трапляються у низинних територіях Бойківщини. Можна дискутувати з упорядником про наявність у регіоні купальських та петрівчаних пісень. Із сімейно-обрядових творів центральне місце посідає цикл весільних ладканок («Ой винесено зілля»). Є тут також пісні різних жанрів, які співають на весіллі.

Великий пласт становлять родинно-побутові пісні — про кохання («Ой за гором, за горою стоїть козак з дівчиною», «Ой стояла Марієчка за новим острішком»), про родинне життя («Шуміли луги, шуміли луги», «Журо моя, журо»). Окремо виділено колискові пісні («Колисала мати», «Летів пташок понад дашок»). Г. Дем'ян володів інформацією, що

в регіоні побутує величезний масив балад та пісень-хронік, оскільки з його записів уже було чимало опубліковано у згаданому збірнику «З гір Карпатських». Серед тих, що туди не увійшли — «Ходить турчин по риночку» із села Розтічки Долинського району Івано-Франківської області, а також «Займив Яким воли пасти в зелену дуброву» та інші.

Як історик Г. Дем'ян відвідав чільне місце історичним та соціально-побутовим пісням («Ой заросла тота стежка», «Коли я роковав», «Ой на горі ворон крячче», «По горі ходжу, сіно громаджу»). Далі упорядник виділив рубрику «Інші пісні», які не вписувалися в його класифікацію. Ну, і велика добірка коломийок.

Ще в 1980-х роках С. Мишанич готував до друку черговий том «Голосінь» для серії «Українська народна творчість». На запрошення упорядника взяти участь відгукнувся Г. Дем'ян, записавши цикл регіональних зразків. На жаль, це академічне видання так і не було здійснене, а сьогодні зберігається в наукових архівних рукописних фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського (фонд 14—2, од. зб. 472, 695 арк.). Ці записи відібрано до іншого видання — «Голосіння» в упорядкуванні І. Коваль-Фучило, яке побачило світ 2012 року [15, с. 537—542; 727—731]. Туди потрапили фіксації Г. Дем'яна 1983 року з Бойківщини — Сколівського та Дрогобицького районів Львівської області: голосіння за матір'ю («Мамочко моя ріднесенька», № 858; «Мамунцю моя ріднесенька», № 859); голосіння за батьком («Ой татунцю мій дорогенький», № 860); голосіння за донькою («Йо-йо, йой, дитинко моя, дитинко», № 862) та інші. Того ж року Г. Дем'ян зафіксував голосільну традицію на Буковині: голосіння за матір'ю («Мамо моя, ластівко моя», № 1181); голосіння за сином («Боже, Боже, нащо мені синочка взевис», № 1182); голосіння за дітьми («Правдо моя закопана», № 1185).

Важлива сторінка в науковій діяльності Г. Дем'яна — фольклористичні студії. Він один з перших у новітній історії України порушив питання відображення подій Карпатської України 1938—1939 років у фольклорі, оскільки до цього часу було неможливо робити з політичних мотивів [16, с. 87—89]. Дослідник наголосив, що досі маємо хіба сліди в хронікально-публіцистичному плані. Лише пооди-

нокі сміливці на Закарпатті та в Галичині відважувалися нишком фіксувати зразки з народних уст. Г. Дем'ян констатував, що йому вдалося зібрати пісні різних жанрів, серед яких балади («Чи чули-сьте, милі браття, як боролось Закарпаття»), співанки-хроніки («Та із тої полонини вітер повіває»), історичні пісні («Вже весна воскресла», «У Карпатах сум і жаль настав»). На переконання фольклориста, більшість творів народні, частина з них літературного походження, що встигла вже фольклоризуватися.

Жоден із давніших етапів національно-визвольних змагань українців не супроводжувався виникненням і масовим поширенням настільки різноманітного пісенного фольклору, як героїчна і жертвна боротьба ОУН і УПА в 1940—1950-х роках. До такої думки спонукав Г. Дем'яна огляд видань «співаників», переважно закордонних та його власних записів. Про це йдеться у статті «Самостійницькі мотиви в повстанських піснях», опублікованої в 1992 році [17, с. 22—25], ще на зорі державної незалежності України. На його думку, повстанські пісні виконували важливу імунну духовну функцію. Аксіомою звучить у них орієнтація на власні сили («Ідуть полки нестримані героїв»). У деяких присутня ідея спадкоємності боротьби за державну самостійність, починаючи від княжої доби («Нас питають, з якого ми роду»). Отже, борці — це нащадки, Українських січових стрільців, Карпатської України. Тому до репертуару повстанських пісень увійшли «Вже повстанці з України», «Коли ви вмирали», «Повіяв вітер степовий», «В Закарпатті радість стала» та інші. Вони дають влучну народну інтерпретацію ідеї національної незалежності, здобуття власної державності.

У коло фольклористичних досліджень Г. Дем'яна входили не тільки українці в межах державного кордону, а й поза ним. В умовах нового міжнародного співробітництва ця тема вимагала всебічного дослідження. На деяких її пріоритетах акцентував дослідник у статті «Загальна концепція народознавчих досліджень українського зарубіжжя», опублікованої 1993 року [18, с. 24—29]. Відразу ж учений задекларував багатотомну серію «Фольклор українського зарубіжжя». Матеріалів до неї, на його переконання, не забракне. Свою тезу він підкріпив власними напрацюваннями. Так, за три тижні в 1988 році в Кримському районі Краснодарського краю йому вдалося записати на магнітофонну стрічку півтися-

чі українських народних пісень. Результативною була експедиція в липні-серпні 1991 року на Зелений Клин, де зафіксовано понад тисячу народнопоетичних зразків різних жанрів.

Подібні видання, вважав дослідник, необхідно присвятити Берестейщині, Стародубщині, Донщині, Воркуті, Колімі, де масово переживали українці. Г. Дем'ян висловив ідею фольклористичного обстеження традиції наших співвітчизників в Австралії, Близькому Сході, Америці тощо. Водночас потрібно думати і про монографічні дослідження. Наприкінці статті автор запевнив, що знайдеться немало небайдужих українців, які продовжать цю справу і зголосяться до співпраці над порушеною проблематикою.

Особливу увагу привертає порівняльна студія Г. Дем'яна «Нові джерела про пряхівсько-галицькі аналогії в українському фольклорі», опублікована дещо із запізненням — 1996 року [19, с. 140—145]. Вона ґрунтується на його власних польових записах з експедиції до Пряшівщини у червні 1992 року, під час якої зафіксовано 225 пісенних зразки. Г. Дем'ян мав до того часу багато записів з Галичини, тому звернув увагу на значну спільність колядок, щедрівок, сімейно-обрядових пісень, що побутують у досліджуваних регіонах. Текстологічну близькість має колядка «Нова радість стала». Не менше спільного і в піснях весняно-літнього циклу, навіть у собітковій пісні «А на Яна, на Янонька». Дослідник стверджує, що подібні твори поширені в Яворівському та Жовківському районах Львівської області. Фольклорні джерела експедиції 1992 року засвідчують нерозривну спільність християнських та колицьких пісень українців Пряшівщини і Галичини. Далі він скрупульозно розглянув історію пісні «Подай, дівчино, ручку на прощання», яка побутувала між стрільцями і старшинами Української Повстанської Армії. Чимало бійців заходило і на Пряшівщину, де співали ту пісню. Г. Дем'ян фіксував її у таких селах: Станица, Руська Воля, Вапеник, Тополя та інших. Порівняльний аналіз дав йому підстави зробити висновок, що між ними більше спільностей, ніж розбіжностей. Аналогій багато. Пісні, створені на Пряшівщині за тими ж принципами, що в Україні, але міцно прищепилися на місцевому ґрунті.

Науковець здійснив спробу осмислення та узагальнення пісень національно-визвольної боротьби

1940—1960 років у статті «Видання українських повстанських пісень та перші спроби їх інтерпретації» [20, с. 308—320]. На його думку, це сталося ще на початковому періоді повстанського руху, коли це робилося переважно з утилітарною метою (спочатку це самі очевидці, а далі — не-свідки подій). Деяка частина цих пам'яток дійшла до наших днів: одні — в повстанських схованках, інші зберегли в надійних місцях люди з непохитними націоналістичними переконаннями, ще інші — в архівах більшовицьких репресивних служб. Але найбільше пісень цієї тематики все-таки донесла людська пам'ять. Завдяки цьому та власному бажанню збирачів у різних місцевостях, охоплених визвольними змаганнями уже в 1940-х років, були складені збірники повстанського пісенного фольклору. Деякі з них були розмножені на друкарських ручних машинках, і в такий спосіб вони мандрували з хати до хати, з рук до рук, від одного повстанського відділу до іншого. Проте незалежно від способу розповсюдження повстанських пісень виникало дуже багато, і все це під враженням дивовижної жертвовності й героїзму місцевих патріотів, для яких воля і добро нації були дорожчими від власного життя.

Свого часу Г. Дем'ян зробив огляд збірок, які підготували Зиновій Бервецький («І скажи правду в очі всім» та «А ми тую червону калину»), Любов Дейчаківська («Пісні УПА з голосу Михайла Зеленчука»), А. Пастушенко («Ми йшли по бою»), Василь Подуфалій («Повстанські пісні»), Петро Шимків («Лицарям ворлі»), Богдан Берекета і Юрій Хлопчук («А ми тую червону калину підійmemo» та «Чуеш, брате мій»). Ці збірники мають значну вартість, оскільки представлено тексти з мелодіями. Окремі видання подають паспортизацію записів. П. Шимків помістив короткі біографічні довідки про виконавців. Г. Дем'ян при розгляді таких видань наголошував на тому, що кожна виважена думка, висловлена у передмовях чи вступних статтях заслуговує на особливу увагу, оскільки це перші кроки науково-аналітичного осмислення народної повстанської пісенності. Автори відповідно до своєї підготовки, обізнаності, досвіду і працьовитості одними із перших намагалися подавати власне розуміння повстанського фольклору та його значення. Особливо відзначив науковець передмову до видання «Співаник УПА», у якій кожна думка сприймається-

як виважене концептуальне твердження. Є тут і питання процесу виникнення, особливостей творення, побутування повстанських пісень, їх характерних мотивів, змісту, порівняння із стрілецьким, ролі в тодішній і майбутній історії української нації.

Попри всі похвальні характеристики на адресу перших збірок повстанських пісень та їх упорядників, Г. Дем'ян висловив і низку зауважень. Вчений зазначав, що у деяких публікаціях ще певним чином відчувуються радянські стереотипи в оцінках національно-визвольної боротьби ОУН—УПА та пов'язаної з нею усної народної творчості. Інколи причиною таких відхилень від правди є поспіх і зайва самовпевненість упорядників. Тому й випливають такі опущення: частина авторів, замість ґрунтовної праці над аналітичною характеристикою своїх збірок повстанських пісень вдаються до повторення відомих суто історичних фактів про боротьбу ОУН та УПА, то до майже не пов'язаних з конкретними текстами роздумів, або й видають їх цілком без вступних статей та післямов.

Дослідник закликав початкуючих збирачів фольклору до пошуків і записування декількох чи кількох-надцятьох варіантів однієї і тієї ж пісні від обдарованих виконавців, а також вибору з них найдосконаліших. В іншому випадку, в необізнаних людей складеться неправильне, фактично збіднене і викривлене уявлення про мистецький рівень поетичної краси і музичної довершеності повстанських пісень. Пильна увага науковця не пропускала і такої проблеми, як редагування упорядниками ми редакторами текстів і мелодій, що для фольклористичних видань є недопустимим. Якщо робляться певні втручання в текст, то треба повідомляти в примітках, адже фольклорний твір є своєрідним документом, у якому ніяке ретушування не дозволяється, бо тоді його народність уже надщерблена.

Вагоме місце в дослідженні Г. Дем'яна зайняла народна інтерпретація героїчного опору німецьким наїзникам на українські землі в 1941—1944 роках. Й він присвятив окрему статтю «Повстанська боротьба ОУН і УПА проти гітлерівців у пісенному фольклорі» [21, с. 1123—1133]. В народнопоетичній творчості поширена тема ув'язнень українських патріотів. Це зафіксовано в піснях «Сиджу я між двома друзями», «Сиджу я у Стрийській тюрмі». Талановито висміяли українці гітлерівську практи-

ку примусових наборів молодих хлопців до відділів будівельної служби:

*А в бавдінсті «добре» жити:
Дають їсти, дають пити...*

*А в бавдінсті «добра» зупа —
Літер води, єдна крупа.*

Найчисельнішу групу творів складають пісні, присвячені безпосередньо повстанській боротьбі. Загальнонаціональними мотивами пройняті народно-поетичні зразки «Збудись, могутня Україно», «УПА іде, УПА іде» та інші. В багатьох із них змальовано образи головних командирів УПА — Д. Клячківського (Клима Савура) та Романа Шухевича (Тараса Чупринку) — «Гордою будь, земле Волині», «Хоч я малий українець». Неперевершеному курінному командирі Станіславщини та керівникові славної битви на горі Лопаті Василеві Андрусякові («Різунові») присвячено марш:

*В Чорнім Лісі, темнім борі,
Сурми, поклики, пісні,
Там гуляють «Різуновці»,
Славні лицарі грізні.*

Ці та інші пісні доводять про активне побутування народнопоетичних творів, які увічнюють героїчну боротьбу ОУН і УПА проти німецьких фашистів.

Найчастіше в повстанських піснях звучить ім'я Степана Бандери — визначної особистості в Україні того важливого історичного періоду. Це дало підстави Г. Дем'яну на серйозну наукову розвідку — «Степан Бандера в українському пісенному фольклорі» [22, с. 94—99]. У ній автор звернув увагу на поширену пісню про героя, у якій відтворений судовий варшавський процес («Тридцять п'ятий рік минає»).

Початок 1940-х років став періодом до напруженої збройної боротьби за соборність і незалежність України. Прагнення нації мати авторитетного лідера відтворено в колядці «Бог народився в місті Вифлеємі», у якій далі йдеться:

*Сорок мільйонів чекає до бою —
Підем враз!
Степан Бандера із-за кордону
Поверне.
Відбере Київ від катів червоних
Раз і на все.*

Образ Провідника ОУН властивими для фольклору засобами малює народ у баладних, історичних,

маршових, жартівливих піснях та коломийках. Українці глибоко поважали свого лідера, як видно з однієї пісні, у якій «До перемоги і до слави Тебе Бандера поведе».

Загалом же, стверджував Г. Дем'ян, повстанські пісні дуже реалістичні, в них збігаються народні помисли з поглядами С. Бандери. Тому умотивованим виявляється бачити при наборі у військо свого Провідника:

*Там на горі, на горі два дубки тоненькі,
Виберає наш Бандера хлопці молоденькі.*

У дослідницькій сфері Г. Дем'яна важливе місце посів генерал Роман Шухевич («Тарас Чупринка») — визначний український політичний та військовий діяч. Ученого цікавив народний погляд на героя, безпосереднє відображення образу в піснях. У статті «Український народ про генерала Романа Шухевича — Тараса Чупринку» [23, с. 2255—2256] фольклорист дав загальну характеристику цьому поетичному масиву, вказав на тексти, у яких інтерпретується персонаж: «Хоч я малий вкраїнець», «Шумить листва і грізний чути клич», «Ой приїхав «Тур» — «Лозовський» та колядки «Нова радість стала, яка не бувала».

Оригінальна, цілком новаторська розвідка Г. Дем'яна «Тюремні політичні пісні українців» [24, с. 365—414]. Мотивацією до її написання стала вагомість за своєю функціональною роллю та значною за обсягом складовою частиною української повстанської пісенності 1940—1990-х років. Дослідник дуже чітко рубрикував її. У першому підрозділі він розглянув питання виникнення і розвитку тематичного жанру національно-патріотичних тюремних пісень, перші спроби їх записування та осмислення. В другому йдеться про відображення в цих піснях конкретних картин мужності і страждань ув'язнених, репресій тощо («Темна нічка була, всюди було тихо», «Чорний ворон надлітає», «Ой Дрогобич — славне місто»). Частина тюремних пісень узагальнює все пережите їх героями в неволі:

*Ой звівся буйний вітер,
З дерев листя позривав,
Щонайкращі літа свої,
Я в неволі змарнував.*

Учений підняв також проблему функціонування й побутування тюремної пісенності. Він дійшов

до висновку, що ця пісня як єдина реальність трагічної долі українців, що обнадіює і підносить дух. Вона є неперевершеним зразком високої духовності у фольклорі. Активне побутування цих творів — неспростоване підтвердження найвищого народно-го визнання героїзму й жертвності українського національно-визвольного руху 1940—1960 років, його величі й безсмертя.

Предметом спеціального дослідження Г. Дем'яна стали «Виселенські пісні українців» [25, с. 59—70]. Автор зробив екскурс в глибоку історію, в якій ця проблема існувала — чи то хозари й печеніги, половці і татари, турки і московити, поляки, румуни і німці. Немало сумних згадок про ті часи маємо в неповторних шедеврах — думах та історичних піснях («За річкою вогні горять», «Зажурилась Україна», «Зажурились чорноморці»). Виселенські мотиви звучать також у піснях середини і другої половини ХХ сторіччя («Спогадаймо, друзі, як ми від'їжджали», «Їду на машині — машина гуде»). Збереглася цікава бойківська пісня «Сніги село засипали» про виселення 1947 року мешканців Грабівця Сколівського району. Чимало інших пісень мають хронікальні сліди («А в середу рано, ще сонце не сходить», «А у сорок семім році, двадцять першого лютого»). Подібні виселенські мотиви зустрічаються в сотнях повстанських пісень, що засвідчує їх спільний ідейно-тематичний зв'язок.

У фольклористиці останніх десятиріч ХХ століття склалося так, що мало досліджувалася християнська тематика. Г. Дем'ян простежив її через призму повстанських пісень у статті, що публікувалася у двох номерах часопису «Визвольний шлях» за 2002 рік [26, с. 45—55]. Він підкреслив, що у народних творах трапляються непоодинокі християнсько-патріотичні мотиви, за якими захист рідної землі є справою священною. Національно-духовна течія поступово посилювалася і ставала частиною пісенної культури. Це видно із творів «Боже, вислухай благання», «Боже великий, Творче всесильний», які набули масового поширення.

Різнобічно розвинута християнська тематика в повстанських колядках і щедрівках. У цілій низці варіантів звучить неприхована радість, що після багаторічного очікування і праці створена збройна сила — УПА («Нова радість стала: вже УПА постала», «Нова радість стала, як УПА постала»).

Істотних змін зазнала коляда «Бог ся раждає», зокрема в рефрені:

*Ісусе на сніні,
Дай волю Україні.
Боже, Боже, Боже,
Волю дай!*

Часто зустрічаємо в піснях образ «високої моголи з хрестом», незабутої і дбайливо доглядуваної («Сонце світить, вітер віє», «Гори наші, рідні гори»).

Центральною працею Г. Дем'яна є «Українські повстанські пісні 1940—2000-х років (історико-фольклористичне дослідження)» [27]. Це робота узагальнюючого характеру з поліжанровим тематичним пластом національного надбання ХХ ст. Монографія цінна тим, що в ній розкрито концепцію дослідження повстанської усної словесності в контексті важливого значення національно-визвольної боротьби, багато уваги приділено з'ясуванню історичної основи народнопісенних творів. Науково-аналітичне осмислення повстанського фольклору вчений розпочав із визначення категоріального апарату, що є доволі важливим для будь-якого дослідження, тим паче для маловивченого. Особливо цінні концептуальні питання обґрунтування термінів «повстанський фольклор», «повстанська пісня».

За основу дослідження взято особисто зібрані польові матеріали з різних теренів України та поза її теперішнім кордоном, виявлені у державних архівах та приватних колекціях. Значну вартість серед них мають рукописи і машинодруки збройного підпілля ОУН та відповідних структур УПА. Поза увагою фольклорист не залишив опублікованих у книжкових виданнях та періодиці творів, початкових спроб їх аналітичного осмислення.

Григорій Дем'ян фахово дослідив теоретичні проблеми, пов'язані з історичною основою повстанського пісенного фольклору. Він з'ясував засадничі питання: а) підтримка народу визвольної боротьби ОУН і УПА; б) програмні цілі, національний світогляд; в) етноцидна політика окупаційних режимів. Дослідник аргументовано довів, що попередницями повстанських пісень були стрілецькі та націоналістичні.

Надзвичайно важливо для фольклористики, що Г. Дем'ян з'ясував художню вартість досліджуваних творів, де в центрі уваги стали жанрові різнови-

ди, домінуючі мотиви, образи-персонажі та образи-предмети. Чи не вперше звучить питання функціоналізму повстанських пісень. Не оминув дослідник фольклорно-літературних взаємин, розкривши їх спільні й специфічні риси, традиційні та новаторські. Увесь цей комплекс питань, які розв'язував Г. Дем'ян у цій монографії, дали підставу рецензентові Є. Луневі назвати її «фундаментальним дослідженням повстанських пісень» [28, с. 120].

Повстанські пісні як історичне джерело: таке питання вирішував Г. Дем'ян у спеціальній статі [29, с. 130—148]. Він уважав, що в таких творах зустрічаємо значно більше історичної правди, ніж в офіційних звітах, повідомленнях, актах, протоколах та різних документах того часу. Для дослідника народна документалістика залишиться невичерпним і незамінним достовірним джерелом. У своєрідній поетичній формі вони містять інформацію про героїську смерть трьох повстанців біля села Підгородці Сколівського району («На горі, горі Підгородецькій»). Залишив слід пісенної творчості, близький до реальності, як у Львові енкаведисти стріляли дітей («А та історія у Львові бувала»). Майже в тому ж народнопоетичному ключі повідомляється про місце бою гуцульських повстанців проти МГБ та смерть стрільців «Сича» і «Малини» («У Саджавці, в Березівці стрільці спочивали»). Подібно увічнили час смерті підпільника Дмитра Сабада гуцули Закарпаття («Одна тисяча дев'ятсот п'ятдесят першого»). До тієї ж фактографічної бази і ставлення до борців удались інформатори у пісні «За волю України хоробро ми бились». Якщо ж дослідники будуть звертатися до цих повстанських пісень, підсумував Г. Дем'ян, їхні публікації тільки виграють.

У своїх фольклористичних студіях Г. Дем'ян звертався не тільки до новітньої повстанської тематики, а й до простеження витоків української народної пісні. Про це свідчить його праця «Українська фольклористика в Галичині кінця XVIII — початку XIX ст.» [30], присвячена розгляду стану збирання та збереженості усної народної творчості, першим спробам її аналітичного осмислення, що передували діяльності «Руської трійці». Властиво йдеться про пісенний фольклор. У той період, на думку дослідника, активувалася праця зі збирання народнопоетичних зразків: з'являються рукописні збірники, публікація текстів у періодиці тощо. Одним з перших у Галичині,

хто почав цікавитися народними піснями, заохочувати до їх збирання, був Денис Зубрицький. Його стаття «Про співи звичайного люду» була науково глибокою та об'єктивною. Однак він невдовзі відійшов від цієї проблематики.

Для багатьох шанувальників пісенного фольклору, укладачів рукописних збірників тривалий час взірцем служив «Богогласник» кінця XVIII ст. Чимало священників, дяків та інших зацікавлених людей копіювали з нього тексти, додаючи певну кількість місцевого матеріалу, інколи власних творів. Частина з останніх фольклоризувалася.

Етапними в історії фольклористики, вважає Г. Дем'ян, стали записи і публікації пісенного фольклору, які здійснили Адам Чарноцький (Зоріан Доленга-Ходаковський) та Вацлав Залеський (Вацлав з Олеська). Вражає кількість згромадженого матеріалу. Спробу музикознавчого огляду українських народнопісенних мелодій зробив Людвік Пйонткевич у публікації «Про пісні польського і руського люду». На жаль, у ній та деяких інших працях авторів недооцінювалися українські пісні. Дуже позитивний момент, що вже тоді викристалізувалася жанрова палітра народних пісень, яка заклала основний їх фонд. Джерельна база того часу стала вдячним матеріалом для подальших пошуків. Г. Дем'ян висловив побажання здійснити академічне видання пісенного фольклору XVI—XVIII ст., включаючи і рукописні збірники. На жаль, цього досі не сталося. Проте його монографічне дослідження, на думку рецензента, «робить істотний внесок у вивчення української фольклористики. Оригінальне, науково вартісне, воно обов'язково знайде свого читача і стане потрібним кожному, хто цінує українську культуру» [31, с. 116]. Так і сталося.

Висновки. Оцінюючи доробок Г. Дем'яна в народнопісенній царині, доходимо висновку, що він зайняв одне з чільних місць у фольклористичній другої половини XX — початку XXI століття. Його збирацький доробок неперевершений, проте чекає подальшого опрацювання та публікації. Найістотніші досягнення в ділянці дослідження повстанських пісень ще тривалий час поглиблено вивчатимуть фольклористи.

1. *Народні пісні з Бойківщини.* Збір. Г.В. Дем'ян, нотація мелодій М.В. Мишанича. Львів, 1979. 520 арк. (Зберігається в домашньому архіві Г. Дем'яна).

2. *Бойківщина*. Т. 3. Матеріали наукової експедиції 1979 р. в зону будівництва водосховища на ріці Стрий. Народні пісні. Ч. 1. Записи Г.В. Дем'яна. Львів, 1980. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. Ф. 207. Од. зб. 20. 406 арк.
3. *З гір Карпатських. Українські народні пісні-балади*. Упоряд. С.В. Мишанич. Ужгород: Карпати, 1981. 464 с.
4. *Балади: Кохання та дошлюбні взаємини*. Упоряд. О.І. Дей та ін. Київ: Наукова думка, 1987. С. 230—231; 250—251.
5. *Балади: Родинно-побутові стосунки*. Упоряд. О.І. Дей та ін. Київ: Наукова думка, 1988. С. 389—390.
6. Павлюк С. Слово про Матусю. *Народні пісні з голосу Параски Павлюк*. Збір. та упоряд. Василь Сокіл. Львів, 2009. С. 14.
7. *Волосянка у фольклорі та говірці*. Збір. та впоряд. Василь Сокіл. Львів, 2016. С. 26—38.
8. *Дитячий фольклор: Колискові пісні та забавлянки*. Упоряд. та приміт. Г.В. Довженок. Київ: Наукова думка, 1984. 470 с.
9. *Дитячі пісні та речитативи*. Упоряд. Г.В. Довженок. Київ: Наукова думка, 1991. 448 с.
10. Весняно-літня поезія і обрядовість бойків. Збір. Г. Дем'ян та ін. *Архів Інституту народознавства НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 299. 83 арк.
11. Записи стрілецьких пісень Г. Дем'яна. *Архів Інституту народознавства НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 381. 56 арк.
12. Дем'ян Г. Двадцять п'ять повстанських пісень. *Україна в минулому*. Київ; Львів, 1992. Вип. 3. С. 10—42.
13. *Народні пісні з батьківщини Івана Франка*. Збір. та упоряд. В. Сокіл. Львів: Каменяр, 2003. 407 с.
14. *Народні пісні з Бойківщини*. Упоряд., словник і приміт. Г.В. Дем'ян, ноти — М.В. Мишанич, вступ. ст. — Р.Ф. Кирчів. Львів, 1989. 408 арк. (зберігається в домашньому архіві Г. Дем'яна).
15. *Голосіння*. Упоряд. І. Коваль-Фучило. Київ, 2012. С. 537—542; 727—731.
16. Дем'ян Г. Народ про Карпатську Україну 1938—1939 років. *Фольклор у духовному житті українського народу: Регіональні наукові читання*. Львів, 24—25 січня 1991 року. Львів, 1991. С. 87—89.
17. Дем'ян Г. Самостійницькі мотиви в повстанських піснях. *Літопис червоної калини*. 1995. № 4—6. С. 22—25.
18. Дем'ян Г. Загальна концепція народознавчих досліджень українського зарубіжжя. *Народна творчість та етнографія*. 1993. № 2. С. 24—29.
19. Дем'ян Г. Нові джерела про пряхівсько-галицькі аналогії в українському фольклорі (За матеріалами експедиції 1992 року). *Мистецтво і традиційна культура українського зарубіжжя. Матеріали Міжнародної наукової конференції. Івано-Франківськ, 10—12 листопада 1992 року*. Львів. 1996. С. 140—145.
20. Дем'ян Г. Видання українських повстанських пісень та перші спроби їх інтерпретації. *Матеріали до української етнології*. Київ, 1995. Вип. 1. С. 308—320.
21. Дем'ян Г. Повстанська боротьба ОУН і УПА проти гітлерівців у пісенному фольклорі українців. *Визвольний шлях*. 1995. № 9. С. 1123—1133.
22. Дем'ян Г. Степан Бандера в українському пісенному фольклорі. *Воля і Батьківщина*. 1996. № 4. С. 94—99.
23. Дем'ян Г. Український народ про генерала Романа Шухевича — Тараса Чупринку. *Шлях перемоги*. 1997. 17 лип. Ч. 29—30. С. 2255—2256.
24. Дем'ян Г. Тюремні політичні пісні українців. *Записки НТШ*. Львів, 2001. Т. 242. С. 365—414.
25. Дем'ян Г. Виселенські пісні українців. *Визвольний шлях*. 2003. Кн. 2. С. 59—70.
26. Дем'ян Г. Християнська тематика в повстанських піснях. *Визвольний шлях*. 2002. Кн. 5. С. 38—48; Кн. 6. С. 45—55.
27. Дем'ян Г. *Українські повстанські пісні 1940—2000-х років (історико-фольклористичне дослідження)*. Львів: Галицька видавнича спілка; Київ: Українська видавнича спілка, 2003. 581 с.
28. Луцько Є. Фундаментальне дослідження повстанських пісень. *Визвольний шлях*. 2003. Кн. 6. С. 120.
29. Дем'ян Г. Повстанські пісні як історичне джерело. «Муза і меч»: національний рух у фольклорних та літературних джерелах. *Збірник наукових праць*. Львів, 2005. С. 130—148.
30. Дем'ян Г. *Українська фольклористика в Галичині кінця XVIII — початку XIX ст.* Львів, 2004. 223 с.
31. Сокіл Г. Вагомий внесок в історію української фольклористики. *Визвольний шлях*. 2004. Кн. 8. С. 116.

REFERENCES

- Demian, H. (1979). *Folk songs from Boykivschyna* (Stored in G. Demian home archive). Lviv [in Ukrainian].
- Demian, H. (1980). *Boykivshchyna* (Vol. 3). Materials of a scientific expedition of 1979 to the area of construction of a reservoir on the river Stryi. Folk Songs (Part 1). In *Department of Manuscripts of Lviv National Scientific Library V. Stefanik*. F. 207. Od. save 20 [in Ukrainian].
- Mishanich, S. (1981). From the Carpathian Mountains. *Ukrainian folk songs are ballads*. Uzhgorod: Carpathians [in Ukrainian].
- Day, O. (1987). *Ballads: Love and premarital relationships* (P. 230—231, 250—251). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Day, O. (1988). *Ballads: Family-to-household relationships* (P. 389—390). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Pavlyuk, S., & Sokil, V. (2009). A word about Mother. In *Folk songs from the voice of Paraska Pavlyuk* (P. 14). Lviv [in Ukrainian].
- Sokil, V. (2016). *Volosianka in folklore and dialect* (Pp. 26—38). Lviv [in Ukrainian].

- Dovzhenok, G. (1984). *Children's Folklore: Lullabies and Fun*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Dovzhenok, G. (1991). Children's songs and recitatives. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Demian, G. Spring-summer poetry and ritual of fights. Gather. In *Archive of the Institute of Ethnology of NAS of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Unit. st. 299 [in Ukrainian].
- Records of G. Demian's shooting songs. In *Archive of the Institute of Ethnology of NAS of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Unit. st. 381 [in Ukrainian].
- Demian, G. (1992). Twenty-five rebel songs. *Ukraine in the past* (Issue 3, pp. 10—42). Kyiv; Lviv [in Ukrainian].
- Sokil, V. (2003). Folk songs from Ivan Franko's homeland. Gather. Lviv: Stonecutter [in Ukrainian].
- Demyan, G. (1989). *Folk songs from Boykivschyna*. Organizer, Dictionary and Note. Lviv [in Ukrainian].
- Koval-Fuchilo, I. (2012). *Howls* (Pp. 537—542; 727—731). Kyiv [in Ukrainian].
- Demian, G. (1991, 24—25 January). People about the Carpathian Ukraine from 1938 to 1939. *Folklore in the spiritual life of the Ukrainian people: Regional scientific readings* (Pp. 87—89). Lviv [in Ukrainian].
- Demian, G. (Ed.). (1995). Self-motivated motives in rebel songs. *Chronicle of red viburnum*, 4—6, 22—25 [in Ukrainian].
- Demian, G. (Ed.). (1993). The General Concept of Ethnic Studies in Ukrainian Abroad. *Folk Art and ethnography*, 2, 24—29 [in Ukrainian].
- Demian, G. (1996). New Sources on Prashiv-Galician Analogies in Ukrainian Folklore (According to the 1992 expedition). *Art and Traditional Culture of Ukrainian Abroad. Proceedings of the International Scientific Conference* (Ivano-Frankivsk, November 10—12, 1992). Lviv [in Ukrainian].
- Demian, G. (1995). Publishing of Ukrainian rebel songs and the first attempts to interpret them. *Materials on Ukrainian Ethnology* (Issue 1, pp. 308—320). Kyiv [in Ukrainian].
- Demian, G. (1995). Insurgent struggle between the OUN and the UPA against the Nazis in song folklore of Ukrainians. *Liberation path*, 9, 1123—1133 [in Ukrainian].
- Demian, G. (1996). Stepan Bandera in Ukrainian song folklore. *Will and Motherland*, 4, 94—99 [in Ukrainian].
- Demian, G. (1997, 17 July). The Ukrainian people about General Roman Shukhevych — Taras Chuprinka. *The way to win* (Part 29—30, pp. 2255—2256) [in Ukrainian].
- Demian, G. (2001). Prison Political Songs of Ukrainians. *Notes by NTSH* (Vol. 242, pp. 365—414). Lviv [in Ukrainian].
- Demian, G. (2003). Vyselensky songs of Ukrainians. *Liberation path* (Book 2, pp. 59—70 [in Ukrainian].
- Demian, G. (2002). Christian Topics in Rebel Songs. *Liberation path* (Book 5, pp. 38—48; book 6, pp. 45—55) [in Ukrainian].
- Demian, G. (2003). Ukrainian Insurgent Songs of the 1940s—2000s (historical and folklore study). Lviv: Galician Publishing Union; Kyiv: Ukrainian Publishing Union [in Ukrainian].
- Lunio, E. (2003). Fundamental study of rebel songs. *Liberation path* (Book 6, p. 120) [in Ukrainian].
- Demian, G. (2005). Rebel Songs as a Historical Source. *The Muse and the Sword: A National Movement in Folklore and Literary Sources. Collection of scientific works* (Pp. 130—148). Lviv [in Ukrainian].
- Demian, G. (2004). *Ukrainian folkloristics in Galicia at the end of the 18th — beginning of the 19th centuries*. Lviv [in Ukrainian].
- Sokil, G. (2004). A significant contribution to the history of Ukrainian folklore. *Liberation path* (Book 8, p. 116) [in Ukrainian].